

Renesance v Itálii

- raný novověk představuje dobu 15. století v Itálii, kde se zrodil humanismus a raná renesance (v Evropě od poloviny 16. století v zaalpských zemích)
- *renesance vzniká v malých italských státech, v popředí je Florencie a bohatý bankéřský rod Medici (nejvýznamnější stát střední Itálie spolu s papežským státem v Římě), dále jsou významné Benátky, Milán, Neapol, Janov, Mantova, Ferrara a Urbino*
 - za bohatstvím italských států stálo zrušení nevolnictví, rozvoj manufakturní výroby, obchodu a bankovníctví – raný kapitalismus omezuje moc církve
- **renesance – znovuzrození pravého umění a kultury návratem k antice, orientace na člověka a přírodu, (za počátek renesance považujeme vyhlášení umělecké soutěže na vytvoření bronzových dveří pro baptistérium ve Florencii, zvítězil Lorenzo Ghiberti)**
 - **raná renesance** – 15. století, Florencie
 - **vrcholná a klasická renesance** – 1500 – 1520, Florencie, Řím, Benátky
 - **pozdní renesance nebo manýrismus** - 1520 – 1590, rozšíření po celé Itálii

□ charakteristické rysy renesančního umění

- **humanismus** označuje tehdejší hlavní směr vědy a vzdělanosti, humanisté hlásají nový světový názor, místo o posmrtnou spásu člověka se zajímají o jeho pozemský život (za jeho prvního představitele se považuje Francesco Petrarca)
 - obecná orientace na člověka a jeho blaho nebo na pozemské hodnoty, optimální rozvoj lidských schopností spojením vědění a ctnosti
 - zavržení středověkých hodnot a znovuoobjevení antiky, **rozkvět přírodních věd (astronomie, matematiky, fyzika, mechanika, optika, perspektiva, anatomie)**
- **realismus** – snaha zobrazit viděnou skutečnost, tvůrci studují perspektivu a anatomii
- **racionalismus** – svět je rozumově pochopitelný a vysvětlitelný, tvůrci studují matematiku a geometrii
- **harmonie** – **soulad, rovnováha a vyváženost proporcí**, obsahu a formy, vnitřní klid a úměrnost, **kalokagathia** – **harmonie duše a těla** (řecký ideál krásy)
- **individualismus** – oceňování schopností a nadání jedinců, **umělci jsou slavní**

Architektura

- **druhy** – **sakrální stavby** (kostely, kláštery, **chrámy s centrálním půdorysem ve čtverci**) a **světské stavby** (zámky, vily, letohrádky, záměčky, upravené zahrady s fontánami)
- **znaky** – nové pojetí hmoty a prostoru, místo vertikální konstrukce převládá horizontální
 - **statický řád, klid a rovnováha**
 - **uplatnění lidského měřítka**
- **konstrukční prostředky** - vycházejí volně z antiky (**pilastry, polosloupky a sloupky**) a románské architektury (**valená klenba**), typickými stavebními prvky jsou: **edikuly** (orámování portálů a oken sloupky), **arkády, rustiky, balustrády, štuky, inkrustace**, jako zdobný prvek se uplatňovalo **sgrafito** (vyškrabávaná dvouvrstvá dvoubarevná omítka, často do tvaru zdiva)
 - **raná architektura** – ve Florencii, **zakladatel Filippo Brunelleschi**, navrhl kopuli Florentského dómu (osmiboká dvouplášťová klášterní klenba - **Kupole katedrály Santa Maria del Fiore**) a projekt florentského nalezince s arkádovým dvorem a otevřenou lodžii, kostel S. Lorenzo a kapli Pazziů
 - **vrcholná nebo klasická architektura** - Donato Bramante, první návrh chrámu sv. Petra v Římě a návrh Svaté chýše v Loretu, **Raffael Santi** – chrám sv. Petra v Římě a vila Madama v Římě
 - **pozdní nebo manýristická architektura** - **Michelangelo Buonarroti**, dokončení **chrámu sv. Petra v Římě** (v jeho dílech se však už objevují různé odchylky, které klasický renesanční kánon modifikují, přerod k baroku)

Sochařství

- **druhy** – výzdoba sakrálních i světských staveb (portály, edikuly), oltářní sochy, náhrobky, volné sochy i sousoší, sochařská podobizna (hlava, poprsí, celá postava, jezdecký pomník), kašny, fontány
- **znaky** – **realismus** (realistické zobrazení lidského těla) a **ornamentika** (akanty, vejcovce, meandry, girlandy – ornamenty odvozené z antiky)
- **techniky** – kamenictví, kovolijectví, polévaná terakota, štuk
- **rané sochařství**
 - **Lorenzo Ghiberti - bronzové dveře do florentského baptistérie – Rájská brána**
 - **Donatello** – nejvýznamnější sochař rané renesance, který zpodobňoval hlavně muže, nositele životní energie a bojových ctností - **socha Davida, Prorok Habakuk zvaný „Plešatec“**

- **vrcholné sochařství**

- **Michelangelo Buonarroti** - je představitelem vrcholně renesančního sochařství, učil se ve Florencii, působil střídavě v Římě a ve Florencii sochařství u něj stálo na prvním místě (na malířství se díval svrchu a považoval je za práci pro ženy), dokázal oživit mramor -výraz tváře, vnitřní napětí, vzedmuté drapérie - **David, Mojžíš**, náhrobky Mediceů (sochy Dne a Noci, Jitra a Večera), **Pieta v chrámu svatého Petra**.

Malířství

- **druhy:** malba nástěnná, desková, knižní, na skle, nově na plátně olejomalba
- **náměty:** náboženské motivy, alegorie, portréty, historické náměty
- **znaky:**
 - velký převrat znamenalo **rozšíření olejomalby**
 - studium lidského **těla v přirozeném pohybu**
 - stále **větší uplatnění krajiny** v obraze
 - **zachycení psychiky, stavu duše, emocí**
 - hlavní zásadou je **symetrie**
 - hlavní **kompoziční formou rovnostranný trojúhelník**
- renesanční umělci si podle vzoru antiky vytvořili nový *estetický ideál krásy*, který spatřovali v dokonalém tělesně i duševně rozvinutém člověku (kalokaghatia) a harmonické přírodě
- renesanční kult umění, vznik sběratelství a touha po společenské reprezentaci vedly k zakládání soukromých sbírek obrazů a vzniku rodových portrétních galerií u panovnických rodů a šlechty
- **rané malířství**
 - **Sandro Botticelli** - představitel rané renesance, je proslulý svými mytologickými a alegorickými obrazy, vytvořil nový, idealizovaný typ astenické ženy s úzkým obličejem, smutnými, daleko od sebe posazenými očima a dlouhým krkem, Jaro (Primavera), **Zrození Venuše**
- **vrcholné malířství**
 - **Leonardo da Vinci** - položil základy k malířství vrcholné renesance (byl všestrannou osobností - malíř, sochař, architekt, vynálezce, hudebník, zpěvák, básník, badatel - anatomie, optika, mechanika), působil hlavně ve Florencii a Miláně, krátký čas ve Vatikáně jako papežův host, **rysy malby** - trojúhelníková kompozice, zvládnutí anatomie i perspektivy, **technika sfumata (měkký, neurčitý polostín, jakoby kouřový, mlžný opar)**, psychologie výrazu - Madona ve skalách, **Dáma s hranostajem**, Poslední večeře, **Mona Lisa** (Gioconda), Klanění tří králů. (mnoho obrazů je malováno technikou oleje na dřevě)
 - **Michelangelo Buonarroti** - žil střídavě ve Florencii a v Římě, pracoval pro rod Medici, renesanční papeže i nejvýznamnější církevní hodnostáře a stal se zámožným mužem (*nikdy se neoženil a neměl děti, ke stáru psal oslavné básně na mužskou krásu, z čehož se dnes usuzuje, že byl homosexuál nebo bisexuál*)
 - „Dvojfresku“ **Prvotní hřích a Vyhánění z ráje v Sixtinské kapli** namaloval Michelangelo za třináct dní, obraz zahrnuje dvě samostatné scény oddělené Stromem poznání, který rostl uprostřed zahrady Eden (scéna vlevo představuje pokušení; krajina je členitá a plná života - v kontrastu k ní stojí pravá polovina, která je pustá a neutěšená, naaranžování postav je navíc silně provokativní, stačilo by jen, aby Eva otočila hlavu na druhou stranu